

Remissyttrande, promemorian Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1), Ju2025/00311

Inledning

I det ovan nämnda betänkandet föreslås, mot bakgrund av den nuvarande kraftiga överbeläggningen på häkten och andra anstalter, att en ny möjlighet införs för dömda personer att avtjäna fängelsestraff vid anstalt utomlands. Eftersom förslaget är nytt och juridiskt ganska komplicerat omges det av ganska tydliga begränsningar.

I korthet kan själva idén om att införa denna möjlighet välkomnas som sådan, samtidigt som det kan konstateras att flera av de frågor som förslaget väcker inte besvaras eller utreds på ett nöjaktigt sätt i betänkandet. Dessa punkter genomgås nedan.

Kritiska synpunkter

Det är korrekt, som inledningsvis konstateras i betänkandet, att de grundläggande formerna för straffverkställighet måste vara de samma för samtliga som döms till fängelsestraff i Sverige, oavsett var straffet ska avtjänas. Här spelar också hänsyn till mänskliga rättigheter en stor roll; Sverige skulle som stat bryta mot internationella konventioner härom i fall dömda personer skulle skickas till anstalter utomlands med undermåliga förhållanden. (Omvänt skulle straffet inte bli tillräckligt hårt och därmed orättvist gentemot andra dömda om det finge avtjänas under alltför bekväma förhållanden.) Det är därför rimligt att ett införande av denna nya möjlighet att avtjäna fängelsestraff utomlands endast bör kunna ske i EU- eller EES-länder samt att en (förhoppningsvis kontinuerlig) gradering även bör ske inom denna grupp av länder. Det är vidare korrekt att en förhyrning av anstaltsplatser utomlands endast kan ske genom att en överenskommelse ingås på regeringsnivå. Eftersom en sådan överlåtelse av en förvaltningsuppgift till en utländsk myndighet med största sannolikhet innefattar myndighetsutövning så krävs ett beslut med någon slags kvalificerad majoritet i riksdagen, vilket reglerna i 10 Kap. Regeringsformen medger.

Bland det som är mindre klart utrett i betänkandet märks å andra sidan i vilken utsträckning svensk lag verkligen i alla delar kommer att kunna tillämpas avseende de interner som ska avtjäna sina straff utomlands. Detta är av naturliga skäl förslagets uttalade avsikt, men det torde i praktiken förutsätta att svensk anstaltspersonal medverkar vid de utländska anstalterna, vilket det förmodligen inte alltid finns resurser till i den redan hårt ansträngda Kriminalvården. Utländsk anstaltspersonal kan exempelvis inte antas känna till svensk offentlighetslagstiftning, med dess stora tillgång till allmänna handlingar. Här finns således ett stort och olöst problem.

Vidare föreslås att vissa kategorier av intagna aldrig ska kunna placeras i anstalt utomlands. Detta gäller generellt för personer under 18 år, personer som dömts för terroristbrott eller till rättspsykiatrisk vård eller livstidsstraff, intagna som beviljats permission eller annan särskild utslussningsåtgärd samt utlännningar som är parter i mål eller ärende enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av utlännningar eller vid prövning i ett s.k. säkerhetsärende enligt utlänningslagen (2005:716). Samtliga dessa avgränsningar kan vara motiverade i sak, men framstår i några fall som svagt underbyggda, av resonemangen i betänkandet att döma. Härvidlag märks också några rent rättstekniskt otillräckligt motiverade eller genomarbetade delar, inte minst rörande avbrott i verkställigheten i fall av lagförd brottslighet i det land där straffet avtjänas samt när och på vilka grunder s,k. ersättning för (normalt sett oriktigt) frihetsberövande enligt den s.k. frihetsberövandelagen (1998:714) ska utgå. Det kan

också anmärkas att hela den principiellt viktiga reformen eller förändringen föreslås genomföras genom ett tjugotal mindre ändringar i olika lagar och författningar, i stället för en övergripande, central lagändring följt av diverse korrigeringar i andra regler. Härtill finns kanske goda skäl, men detta bidrar tveklöst till att innebörden och den framtida effekten av förändringen blir svårare att överblicka.

Sammanfattning

I betänkandet förklaras behovet av och vissa av förutsättningarna för den föreslagna, viktiga reformen på ett tydligt sätt. Däremot är inte förslaget tillräckligt juridiskt genomarbetat och utrett i centrala och viktiga delar. Lagstiftning i enlighet med betänkandets förslag kan därför inte tillstyrkas på nuvarande stadium, utan ytterligare utredning främst i de delar som framhållits ovan framstår som nödvändig.